

ISSN 1829-0531

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԵՍ
№ 2 (51)

ԵՐԵՎԱՆ - 2021

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԵՍ
АРМЕНОБЕДЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
JOURNAL FOR ARMENIAN STUDIES

Հիմնադիր՝ «Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան» հիմնադրամ

Խմբագրական խորհուրդ՝

Ռ. Կ. Միրզախանյան (նախագահ),

Մ. Գ. Գիլավյան (գլխավոր խմբագիր),
Ա. Ա. Ավագյան, Ա. Վ. Գալստյան, Ս. Դ. Դանիելյան,
Ա. Գ. Դոլուխանյան, Լ. Մ. Խաչատրյան, Վ. Լ. Կատվալյան,
Ա. Հ. Հակոբյան, Վ. Գ. Համբարձումյան, Ա. Ա. Մակարյան,
Է. Ս. Մկրտչյան, Ս. Պ. Մուրադյան,
Մ. Ադամյան (Մեծ Բրիտանիա), Հ. Նալբանդյան (ԱՄՆ), [Ա. Սեփեթճյան]
(Բելրուժ)

Ա. Հ. Հարությունյան (պատասխանատու քարտուղար և տեխնիկական խմբագիր)

Գրանցման վկայական՝ 211.200.00182
Գրանցման տարեթիվը՝ 26.03.2003 թ.
Պարբերականությունը՝ եռամսյա

Բոլոր նյութերն ուղարկվում են գրախոսության:

Հոդվածները տպագրվում են անվճար: Ցանկացողները հանդեսը կարող են ձեռք բերել համալսարանի հաշվեհամարին (1570027790960100) փոխանցելով համարի արժեքը:

Արտատպության դեպքում հղումը «Հայագիտական հանդես»-ին պարտադիր է:

Մեր հասցեն՝ Երևան, Ալեք Մանուկյան փ. 13, հեռախոս՝ 55-60-30 (1-20)
Էլեկտրոնային փոստ՝ hayagitakanhandes@gmail.com
Կայքէջ՝ www.hayagitakan-handes.com

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ

ԱԼԲԵՐՏ ՄԱԿԱՐՅԱՆ

Երևանի պետական համալսարան
Բան. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր
albert.makaryan@ysu.am

**ԱԿՄԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ. «ՄՊԻՏԱԿ ՁԻՆ»
(ԴԱՍԱՎԱՆՂՄԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐ)**

Բանալի բառեր և արտահայտություններ. դասավանդման մեթոդիկա, դասագիրք, 7-րդ դասարան, հայ գրականություն, Ակսել Բակունց, «Սպիտակ ձին», պատմվածք, խճանկար մեթոդ, հուշագրություն, ազգային ճակատագիր, փորձագիտական կարողություններ, արդիականություն:

Ключевые слова и выражения: методика преподавания, учебник, 7-й класс, армянская литература, Аксель Бакунц, рассказ «Белый конь», метод мозаики, мемуары, национальная судьба, экспериментальные навыки, актуальность.

Key words and expressions: teaching method; textbook; 7th grade; Armenian literature; Aksel Bakunts; “The White Horse”; story; mosaic method; memoirs; national destiny; expert skills; modernity.

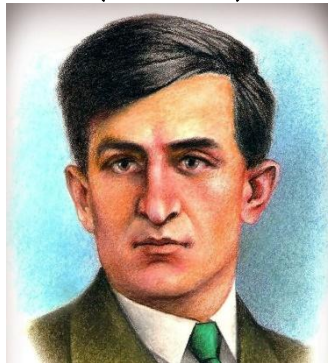
«Հայագիտական հանդես»-ի նախորդ՝ հոբելյանական համարում, տպագրվեց իմ՝ «Դերենիկ Դեմիրճյան. «Ավելորդը» (դասավանդման մի քանի խնդիրներ)» հոդվածը¹, որտեղ առաջարկվում էր 7-րդ դասարանի «Հայ գրականության» դասագրքում տեղադրվելիք դասի մեկ պատրաստի մոդել: Անկեղծ ասած, արձագանքներն ավելի քան ջերմ էին. ինձ հատկապես ոգևորեցին մեր ուսանողների՝ հայոց դպրոցի գալիք ուսուցիչների քաջալերիչ գնահատականները և, ինչու չէ, նաև առաջարկ-դիտողությունները: Նրանք ամենից առաջ հավանել էին դասընթացը վարելու կուռ կառույցն ու մատուցման եղանակի բազմազանությունը, միջառարկայական աղերսները, նյութին կցված համապատասխան նկարներն ու հուշերը, հիշատակումները և առաջարկները, մտերմիկ ոճը, ուրիշ խոսքով՝ թարմ հայացքը, որոնց կիրառումն էլ ավելի կնպաստի աշակերտի կողմից նյութի հեշտ ընկալմանը և ազդակ կդառնա գրողի նաև մյուս գործերը կարդալու համար: Ես միանգամայն համաձայն եմ նրանց

¹ Տե՛ս «Հայագիտական հանդես», Եր., 2021, թիվ 1 (50), էջ 154-175:

կողմից կատարված մի ուշարժան առաջարկին, այն է՝ հաշվի առնելով երեխաների տարիքային առանձնահատկությունները՝ 7-րդ դասարանի «Հայ գրականության» դասագրքում համագործակցային ուսուցման ժամանակակից մեթոդներից կիրառել հատկապես **խճանկարը**:

Հիրավի, նշյալ մեթոդն ունի շահեկան բազմաթիվ գծեր (թեմային առնչվող տարբեր հարցադրումների արծարծումներ, նույն թեմայի մասին գիտական զանազան աղբյուրների ուսումնասիրություն, դասակիցների՝ միմյանց օգնելու և վիճաբանելու ունակության ձեռքբերում և այլն), բայց դրանց մեջ թերևս ամենակարևորը՝ վերջնահաշվում դեռահասի՝ բարոյա-հոգեբանական բազմաթիվ արժանիքներ կարևորելու կարողությունը²: Հարցը թողնելով մեր փորձագետ-մասնագետներին՝ ներկայացնենք դասավանդման պատրաստի ևս մի մոդել՝ այս անգամ արդեն նվիրված **Ակսել Բակունցին**:

Ա Կ Ս Ե Լ Բ Ա Կ ՈՒ Ն Ց
(1899 - 1937)

Փիրուզե գեղաչ այս գրողը Ակսել Բակունցն է՝ հայ ժողովրդի արժանավոր զավակներից մեկը: Նա գեղարվեստական կատարյալ ձևի մեջ հայտնաբերել է այնպիսի գեղեցկություններ, որոնց շնորհիվ բնանկարը, միանալով հեղինակային նրբին զգացումին, հաճախ դարձել է մարդկային լուռ ողբերգությունների արտահայտություն: Եվ գրողն ամեն անգամ խորապես տազնապել է, երբ վտանգվել են գեղեցկությունն ու բարոյական արժեքը:

² Մանրամասն տե՛ս **Արզումանյան Արմենուհի**, Հայ գրականության դասավանդման մեթոդներ, ձևեր (մեթոդական ձեռնարկ), Եր., 2020, էջ 16-22:

Բնության գրկում դու երբևէ տեսե՞լ ես այսպիսի ծաղիկ: Մա մանուշակի տեսակներից մեկն է՝ ալպիականը՝ «ցողունը կաքավի ոտքի պես կարմիր, ծաղիկը ծիրանի գույն»: Այո՛, հենց ծիրանագույն, որը հանդիպում է մեր լեռնաշխարհում, և որի մասին սրտառույզ գրույց է բացել Ակսել Բակունցը: Գեղեցկությունը՝ գեղեցկություն, բայց այստեղ կարևորը գեղեցիկի ընկալումն ու համեմատությունն են:

1. Ինչի՞ կամ ո՞ւմ հետ կհամեմատես ալպիական այս մանուշակը:

2. Երջանի՞ կ է արդյոք այս ծաղիկը:

Այժմ տեսնենք Ակսել Բակունցն ինչպես է նրան շնչավորել իր «Ալպիական մանուշակ» պատմվածքում. «Քարի մոտ է բուսնում ալպիական մանուշակը, պարիսպների տակ: Արևից քարերը տաքանում են, և երբ ամպերը ծածկում են քար ու պարիսպ, մանուշակը թեքվում է, գլուխը հենում քարին: Ծաղկավիռչու մեջ թաթախված գունավոր բզեզին մանուշակը ճռճք է թվում, աշխարհը ծիրանագույն բուրաստան»: Ահա ալպիական մանուշակին նմանվող բացառիկ մի գեղեցկուհի է բնակվում խստաշունչ բնաշխարհում. նա կիսախավար վրանում ոտաբոբիկ փչում է ծխացող կրակը և իր գոյության ընթացքում առաջին անգամ զգում ուրիշ կյանքի շունչը. նրա գեղեցկությունը ցնցող տպավորություն է թողնում քաղաքից եկած նկարչի վրա, որը մատիտի արագ շարժումով պատկերում է քնքուշ կնոջը՝ օջախի մոտ նստած, այքերը օջախի քարին: Շուտով, սակայն, աղավաղվում է գեղեցկությունը. երբ միամիտ երեխան ծանր աշխատանքից վերադարձած հորը պատմում է նկարի մասին, խանդից գազազած ամուսինը մահակով հարվածում է կնոջ թիկունքին՝ այդպիսով արցունք իջեցնելով գեղեցկության վրա: Ցավալի իրողությունից վրդովվում է անգամ բնությունը. «Ցող կաթեց ալպիական մանուշակի ծաղկաթերթերի վրա: Բուրմունքից արբեցած մի բզեզ քնել էր առեջքների մեջ, և նրան այնպես էր թվում, թե աշխարհը հոտավետ բուրաստան է, ալպիական մանուշակ...»:

3. Բնչ կապ ես տեսնում ալպիական մանուշակի և վրանաբնակ անանուն գեղեցկուհու միջև:

4. Ճիշտ են արդյոք ալպիական մանուշակի առեջքների մեջ քնած բզեզի զգացողությունները, թե՛ կյանքը լի է տրորված գեղեցկություններով:

5. Հնարավո՞ր է, որ մանուշակը խորհրդանշի գեղեցիկը, որին հակադրվում է կոպիտ իրականությունը:

Թեմայի ուսումնասիրության ընթացքում

կիմանաս՝

տեղեկություններ Ակսել Բակունցի կենսագրության և ապրած ժամանակաշրջա

նի մասին.

նրա մասին պատմող հուշեր.

«Մպիտակ ձին» պատմվածքի մասին, որտեղ ներկայացվում են մարդու և կենդանու ջերմ, հարազատ կապը, ձիու մարդկայնացումն ու գյուղացու ազնիվ հոգեկերտվածքը: Այդ պատմվածքը քեզ կմղի ավելի խորը նայելու կյանքի երևույթներին, սիրելու և կարեկցելու կենդանիներին ու պաշտպանելու նրանց:

ԴԱՍ 1

ՄԱՐԴԸ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ

Գործիսի համայնապատկերը

Ակսել Բակունցի տուն-թանգարանը

1. Երբևէ եղե՞լ ես Ակսել Բակունցի ծննդավայրում, ինչի՞ն ես նմանեցնում Գորիսի համայնապատկերը, ի՞նչ զգացողություններ է այն առաջացնում քո մեջ:

2. Կարո՞ղ ես հիշել որևէ դպրոց կամ փողոց, որը կրի Ակսել Բակունցի անունը:

Ակսել Բակունցը (Ալեքսանդր Թևոսյան) ծնվել է 1899 թ. Գորիս քաղաքում՝ բազմանդամ մի ընտանիքում, ուր հասակ էին առնում տասը երեխաներ. Ալեքսանդրը հինգ տղաներից ամենամեծն էր: Սկզբնապես ունևոր մարդ է եղել ընտանիքի հայրը՝ Ստեփանը, անչափ բարեհամբույր ու հեզ՝ մայրը՝ Բոխչագույլը, որին տեղի բարբառով Բոխչա բիբի (հորաքույր) էին անվանում: Երբ ծնվել է Ալեքսանդրը կամ Սանդրին, ինչպես նրան կանչում էին փոքր ժամանակ, ընտանիքը ծայրաստիճան աղքատ էր: Պատմում են, որ մեծահարուստ հորեղբայրը ոչնչով չի օգնել թշվառության մեջ հայտնված եղբոր ընտանիքին, ավելին՝ նրա կինն էլ մի անգամ տնից դուրս է վռնդել Բակունցի ծնողներին՝ երեսներին արհամարհանքով նետե-

լով. «Կորե՛ք, սովածնե՛ք»: «Ես հիշում եմ մի զարհուրելի չքավորություն, «մի տուն լիքը մանուկներ», և այդ՝ գավառական քաղաքում, որտեղ հասարակական դիրքը որոշում էին կուպեցի արշինը (վաճառականի մետրը) և չինովնիկի չինը (պաշտոնյայի աստիճանը)», - տարիներ հետո ցավով գրել է Բակունցն ինքնակենսագրության մեջ:

Փոքրիկ Սանդրին իր ծնողների հետ

3. Լուսանկարների ձեր ընտանեկան հավաքածուում դու, անշուշտ, ունես քոնր ծնողներիդ հետ. ի՞նչ նմանություններ ու տարբերություններ կարող ես մատնանշել դրա և Ալեքսանդրի քեզնից արդեն հարյուր տարուց ավելի արված լուսանկարի միջև:

Փոքրիկ Սանդրին, դպրոցի շեմին դեռ ոտք չդրած, իր բնածին խելքով գրավել էր շրջապատի մարդկանց սրտերը: Բոլորն էլ նրան սիրում էին առանձին հոգատարությամբ: Ահա ինչ է պատմում ընկերներից մեկը՝ Վաղարշակը. «Վաղ գարնան արևոտ օրերին Սանդրին քաշվում էր իրենց պարտեզի խորքը և առանց ծպտուն հանելու խաղում մենակ՝ որսալով զանազան գատիկներ, բզեզներ, միջատներ: Ինձ հաճախ է վիճակվել տեսնել Սանդրուն՝ գրկած շան ձագերին և զմայլված աչքերով փաղաքշելիս նրանց դունչն ու գլուխը՝ շոայլելով բազմաթիվ ծիծաղաշարժ ածականներ: Համեստ էր Սանդրին, ամաչկոտ, ինչպես աղջիկ: Նա վախկոտ չէր, բայց միշտ խուսափում էր խաղալ իր այն տարեկիցների հետ, որոնց վարքն ու բարքը դուր չէին գալիս ո՛չ իրեն և ո՛չ էլ դրացիներին»:

**Փոքր տարիքում սիրում էր՝
5 ամենա**

- խաղալ պարտեզում և որսալ գատիկներ, բզեզներ ու զանազան այլ միջատներ.
- շոյել շան ձագուկներին.
- ամռան ամիսներն անցկացնել մորապապի՝ Հարությունի մոտ՝ Գորիսի սարերի հիասքանչ արոտավայրերում.

- հոր հետ նախիրը հանդ տանել.
- լսել իր իմաստուն պապի անթիվ-անհամար գրույցները:

4. Կարո՞ղ ես պատմել քո ամենասիրելի հինգ զբաղմունքների մասին. արդյոք դրանք ինչ-որ չափով նմա՞ն են Ալեքսանդրի նախասիրություններին:

Մանկության ու պատանեկության տարիներին ծննդավայրից ստացած տպավորությունները Բակունցը հետագայում կենդանագրել է հատկապես «Բրուտի տղան» հրաշալի պատմվածքում և «Կյոբես» վիպակում:

1905-ին ընդունվում է քաղաքային ծխական դպրոց և այնտեղ սովորում հինգ տարի: Եթե Գորիսի հարուստների, իր խոսքով ասած՝ «բուլկի ուտողների» երեխաները հաճախում էին ռուսական դպրոց, ապա հայոց ծխական դպրոցում Ալեքսանդրի հետ սովորում էին հողագործների, բրուտների ու լվացարարուհիների երեխաները: «Կար աշակերտների մի տեսակ, որ ձրի էր գնում տոնածառի, թռչակ չէր վճարում, գրքերը դպրոցն էր տալիս», - հիշում է Բակունցը: Ինքը ևս ձրիավարժ աշակերտ էր և հաճախ էր գգում նյութական զրկանքների դառնություններ անգամ ամենապարզ հարցերում: Ահա այդ հեռավոր օրերից հուշի մի բեկոր՝ պատմված Ալեքսանդրի ընկերներից մեկի՝ Մուշեղի կողմից. «Մի անգամ դպրոցում մեզանից փող պահանջեցին՝ 40 կոպեկ, տոնածառի համար: Ես ու Ալեքսանդրը իրար երեսի նայեցինք. որտեղի՞ց այդքան գումար: Որոշեցինք չմասնակցել տոնածառի հանդեսին, բայց հետո ասացին, որ մեզնից փող չեն վերցնելու՝ որպես չքավորի...: Աշակերտներին այդ հանդեսին տուպրակներ բաժանեցին. հասարակ կոնֆետներ, խնձոր, չիր-միր: Մենք բոլորս բացեցինք տուպրակները և եղածը կերանք, իսկ Ալեքսանդրը տուպրակը տարավ տուն: Հետո պատմեց, որ մայրը՝ Բոխչագյուլը, կոնֆետները երկու-երկու բաժանել է երեխաներին, երկու հատ էլ գաղտնի դրել Ալեքսանդրի բարձի տակ»:

Տարիների ընթացքում գուլալվում են դպրոցական կյանքի տպավորությունները, և արդեն իմաստնացած գրողը կարոտով է հիշում իր դասարանը: Ահա հայոց լեզվի դասաժամից մի պատկեր. «Արևի շողը փայլում է մատիտի ծայրին, արտացոլվում եղունգիս վրա: Մեկը բոթում է թևս.

- Մեծատառ Ժ-ն ո՞նց է:
- Է՛...
- Մի շվի կտամ:
- Ա՛յ, տե՛ս, - և ցույց էմ տալիս:

- Վերջի՛ն նստարան, լռություն՛ն,- սաստում է ամբիոնին կռթնած ուսուցիչը...

- Վազի՛ր, զանգը տո՛ւր,- և օրապահը թռչում է տեղից:

Սկսվում է ամենից զվարթ և աղմկալի երկու բուսեն, մինչև զանգը հնչի, և վազենք բակ: Բոթում ենք իրար, կամթում, մի խոսքով ելք է ստանում հոգնությունից և ակամա լռությունից զսպված մեր մանկական զվարթությունը»:

5. Նկարագրի՛ր քո դասաժամերից որևէ մեկը. ինչպե՞ս են պահում իրենց աշակերտները, արդյոք հուշո՞ւմ են միմյանց:

6. Դասաժամերի ավարտին դուք և՛ ս անհամբերությամբ եք սպասում զանգը հնչելուն, շա՞տ եք հոգնում, իսկ աղմկո՞ւմ եք դասամիջոցների:

Ծխական դպրոցում Ալեքսանդրը ոչ միայն սովորել է հայոց լեզու, ռուսերեն, աշխարհագրություն, հայոց պատմություն, երգ ու վայելչագրություն, այլև զգացել է առաջին սիրո անաղարտ թրթիռները. նրա սիրո էակը Թագուշն էր՝ Թագուհի Սաֆրազբեկյանը, որին «Հերդա» անունով նա հիշատակել է ստեղծագործական վաղ շրջանի իր որոշ երկերում, մասնավորապես «Անտառում» մանրապատումի մեջ.

«... Ու հիշեցի Հերդային:

- Ո՞ւր է նա, ո՞ր աշխարհում: Արդյոք հիշո՞ւմ է նա ինձ, արդյոք գիտե՞, որ ես մի մուրթ ճամփորդ եմ, մի անտուն շրջիկ, որ քնում է անտառում՝ ճամփի եզրին»:

ԹԱԳՈՒՀԻ ՍԱՖՐԱԶԲԵԿՅԱՆ
Բաղնախ սառչին սիրը

Հետաքրքրասերի անկյուն

Ինչպե՞ս Ալեքսանդր Թևոսյանը դարձավ Ակսել Բակունց:

Պատանի Ալեքսանդրը Գորիսում 1916-ին կատարել է նորվեգացի նշանավոր գրող, Նորվեգիայի օրհներգի բառերի հեղինակ և գրականության գծով միջազգային բարձրագույն պարգևի՝ Նոբելյան մրցանակի դափնեկիր Բյոռնստեռնե Բյոռնսոնի (1832-1910) «Նորապսակները» կատակերգության (1865) հերոսներից մեկի՝ Ակսելի դերը: Դրանից հետո ընկերներն Ալեքսանդրին սկսել են անվանել Ակսել: «Ես մոռացել եմ այդ պիեսի բովանդակությունը, - պատմում է Թագուհի Սաֆրազբեկյանը, - բայց հիշում եմ, թե ինչ հաստատակամությամբ Բակունցն ասաց, որ սկսելու է իրեն կոչել Ակսել, և, իրոք, նա իր խոսքի տերը եղավ»: Իսկ «Բակունց» ազգանունը ծագել է տոհմական «Բեգունց» ձևից:

1910-ին Ակսել Բակունցը որպես «հույժ գովելի» աշակերտ, ավարտում է ծխական դպրոցը՝ նվեր ստանալով «Վարդանն Ավարայրի դաշտում» նկարը և «Ծաղկեփունջ» գիրքը: Այնուհետև համագյուղացիների միջնորդությամբ ընդունվում էջմիածնի Գևորգյան ճեմարան: Նրա ճեմարանական ընկերները պայծառ հուշեր են թողել Ակսելի մասին, գրել, որ նա ընդունակ էր ու սրամիտ, հեզնոդ և չարաճճի. «Բարձրահասակ, կապուտաչյա և բարեձև, սպիտակամորթ ու խարտիշահեր: Բնավորությամբ զվարթ էր ու կենսուրախ, դյուրահաղորդ, նաև շատ դյուրաբորբոք: Ուշիմ և ընթերցասեր էր»:

Բակունցը ճեմարանում ստանում է հիմնավոր գիտելիքներ, տարվում է գիտությամբ, գրականությամբ, պատմությամբ: Այնտեղ էլ սկսում է գրական նախափորձերը. գրում է առաջին գործը՝ «**Հիմար մարդը**» հեքիաթը, որը «Աշակերտ» ստորագրությամբ տպագրվում է Թիֆլիսում լույս տեսնող «Աղբյուր» մանկական հանդեսում: Իսկ 1915-ին Շուշիի «Փայլակ» թերթում լույս է ընծայում Գորիսի քաղաքագլխի դեմ ուղղված համարձակ մի երգիծապատում, որը դառնում է նրա ձեռքակալության պատճառ: Շուտով, սակայն, նրան ազատում են՝ պայմանով, որ ուսուցչության մեկնի Սյունյաց աշխարհի Լոր գյուղ: Բակունցը 1915-1916 թթ. դասավանդում է այնտեղի դպրոցում և այդ շրջանի տպավորությունները հետագայում մարմնավորում «**Խոնարհ աղջիկը**» գեղեցիկ պատմվածքում:

Նրա **5 ամենանշանավոր ուսուցիչներն էին՝**

- բանաստեղծ Հովհաննես Հովհաննիսյան.
- հայագետ Մանուկ Աբեղյան.
- հայագետ Հրաչյա Աճառյան.
- հայագետ Գրիգոր Ղափանցյան.
- պատմաբան Հակոբ Մանանդյան:

Ճեմարանական ուսումնառությունը շարունակվում է մինչև 1917 թվականը: Այդ շրջանում Արևմտյան Հայաստանում տեղի էին ունենում ծանր կռիվներ, և Ակսելը ճեմարանական ուսանողների հետ մեկնում է

Էրզրումի ճակատ՝ որպես շարքային: Նա մի ամբողջ տարի մասնակցում է կռիվներին, ճաշակում նահանջի դառնությունները, բայց վերջապես 1918-ի մայիսին մասնակցում է Սարդարապատի հերոսամարտին՝ այդպիսով Եղիշե Չարենցի հետ միասին դառնալով հայրենիքի թե՛ ողբերգության և թե՛ հերոսական մաքառումների մասնակիցը:

Առհասարակ շատ բանով են նման եղել իրար գրեթե հասակակից Եղիշեի և Ակսելի պատանեկության դրվագները: Հանձարեղ երկու պատանիներն էլ, մեկը՝ պոեզիայում, մյուսը՝ արձակում, չափազանց պատկերավոր են ներկայացրել հայրենիքի, նրա ազատության, սխրանքի մասին իրենց ունեցած նախկին պատկերացումների կորուստը: Ահա մի պատկեր արդեն հիշատակված «Անտառում» մանրապատումից.

«Մեր ոտքերը մաշվեցին քայլելուց, մեր ծնկները կքվեցին ծանր բեռից...

Իզո՛ւր, իզո՛ւր, իզո՛ւր...

Ե՛վ արյո՛ւն, և՛ քրտի՛ նք, և՛ զրկա՛նք, և՛ արցո՛ւնք:

Մենք վերադարձանք՝ այդ ճամփաները նգովելով, այդ ճամփաները, որ հազար-հազար մատաղ կյանք լափեցին ու չհագեցան: Մեր ուխտը մեզ անմիտ թվաց, մեր ճամփան՝ կորստաբեր, և մնացինք շվարած: Մեկը չեղավ, որ մեզ նոր ճամփաներ ցույց տար, որ ամոքեր մեր հիվանդ սիրտը և թև տար, նոր թևեր՝ ապրելու, ստեղծելու»:

Բակունցը 1919-ին ընդունվում է Թիֆլիսի պոլիտեխնիկական ինստիտուտի գյուղատնտեսական բաժանմունք, իսկ 1920-1923 թթ. սովորում Խարկովի գյուղատնտեսական ինստիտուտում: Հետագայում աշխատում է որպես Ջանգեզուրի գլխավոր գյուղատնտես, այնուհետև 1926-ին փոխադրվում է Երևան: 1927-ին տպագրվում է նրա «Մթնաձոր» ժողովածուն, որը նրան բերում է հռչակ, այնուհետև լույս են տեսնում «Մալիտակ ձին» (1929), «Սև ցելերի սերմնացանք» (1933) և «Անձրևը» (1935) պատմվածքների ժողովածուները, որոնք աննախադեպ հարստացրին հայ արձակը:

ԴԱՍ 2

ԳՐՈՂԸ

Երբ ստեղծագործում էին Եղիշե Չարենցն ու Ակսել Բակունցը, ձևավորվում էր խորհրդահայ, այսինքն՝ նորագույն շրջանի հայ գրականությունը, իսկ ժամանակները հակասական էին, ծանր: Ինչո՞ւ: Գրական կյանքում հիմնականում աղմկում էին նորագույն արվեստի պաշտպանները՝ մերժելով անցյալի գրականությունը, պահանջելով գովերգել կարմիրն ու հեղափոխությունը, բայց մյուս կողմից ստեղծագործում էին ներհուն և ճշմարիտ գրողներ, որոնք, նայելով գալիքին, անցյալին

նայում էին ներկայի հայացքով, ապրած օրերի տեսանկյունից: Այդպիսին էր Ակսել Բակունցը. պատկերելով անցյալը, ժխտելով հին կյանքի արատները՝ նա միաժամանակ ժողովրդական հոգեբանության մեջ տեսնում էր այնպիսի հատկանիշներ, որոնք գոյանում են տևական աշխատանքի ու ազնիվ պայքարի մեջ: Գրողն իր պատմվածքներում զուսպ ոճով ներկայացնում է ն՝ հավիտենական գեղեցկություններ, ն՝ լուռ, հաճախ թաքնված այնպիսի դառը ցավեր, որոնք հատուկ են առհասարակ մարդ արարածին բոլոր ժամանակներում:

5 ամենասիրելի գրողները

- **Հովհաննես Թումանյան** – հայ բանաստեղծ (1869-1923)
- **Ավետիք Բասիակյան** – հայ բանաստեղծ (1875-1957)
- **Եղիշե Չարենց** – հայ բանաստեղծ (1897-1937)
- **Ալեքսանդր Շիրվանզադե** – հայ արձակագիր (1858-1935)
- **Միխայիլ Պրիշվին** – ռուս արձակագիր (1873-1954)

Առհասարակ բացառիկ է եղել Եղիշե Չարենցի և Ակսել Բակունցի բարեկամությունը: «Մեծ բարեկամներ էին Ակսել Բակունցն ու Եղիշե Չարենցը,- հիշում է Գուրգեն Մահարին:- Նրանց բարեկամությունը շատ էր հիշեցնում Հովհաննես Թումանյանի և Ղազարոս Աղայանի բարեկամությունը: Նրանց բարեկամությունն սկսվեց ծանոթության բուստից ու տևեց մինչև վերջ, որն ունեցավ տասը-տասնմեկ տարվա կյանք, բովանդակալից, լեցուն, վճռական տարիներ, տարիներ բեղմնավոր տրքության և ստեղծագործական վերելքի:

- Որտեղի՞ց եկավ մեր Ակսելը,- ասում էր Չարենցը,- դու տե՛ս՝ կարճ ժամանակվա ընթացքում ինչ դարձավ: Եկավ, ոնց որ գարնանային որոտ: Այսպես գալիս են միայն իսկական գրողները, անսպասելի ու հանկարծական:

- Դա,- հաճախ բարձրաձայն մտածում էր Չարենցը ակնհայտ գոհունակությամբ,- Ակսելը մեծ երևույթ է:

Իր հերթին Բակունցը բարձր էր գնահատում Չարենցի տաղանդը, նրա գիրն ու գրականությունը. երբ պարբերական մամուլում կարդում էր ժամանակակից բանաստեղծների «ստիխները» (բանաստեղծությունները), ուները վեր էր քաշում.

- Չարենցից հետո ի՞նչ բանաստեղծություն»:

«Տարբեր խառնվածքի մարդիկ էին Չարենցն ու Բակունցը,- շարունակում է Գուրգեն Մահարին:- Չարենցը հախուռն էր, անմիջական, Բակունցը՝ զուսպ ու ներհուն, Չարենցի մեջ ուժեղ էին անողորք երգիծանքն ու կտրուկ եզրակացությունները, Բակունցն ավելի ռոմանտիկ էր և հարուստ կախման կետերով... Չնայած դրան՝ նրանք մի մեծ ներ-

դաշնակություն էին և իրար հասկանում էին կես խոսքից: Բնչպես Չարենցն էր ընդունում Բակունցի հեղինակությունը, այնպես էլ Բակունցը Չարենցի:

- Գնանք Եղիշի մոտ, տեսնենք՝ ինչ կասի այս մասին,- ասում էր Բակունցը, երբ մի հարց թվում էր դժվարություն:

- Մեր Ակսելն էլ ժամանակ գտավ գյուղ գնալու: Տեսնես՝ ինչ է նրա կարծիքը...

Թե՛ Ակսել Բակունցը և թե՛ Չարենցը մեծ բարեկամներ էին երիտասարդ գրողների. նրանք ուրախանում էին, երբ լույս էր տեսնում մի լավ գիրք կամ պարբերական մամուլում հանդես էր գալիս մի հուսատու ստորագրություն:

Երկուսն էլ ջերմ սիրով սիրում էին Ավետիք Իսահակյանին և Ալեքսանդր Շիրվանզադեին, նրանց հետ վարվում մեծ ակնածանքով և վայելում նրանց փոխադարձ սերը: Ներդաշնակ էին նրանք իրենց համակրությունների և հակակրությունների մեջ. դժվար էր գտնել մի մարդ, որին Բակունցը սիրեր և հավատար, իսկ Չարենցը՝ ոչ և, ընդհակառակը:

Երկուսն էլ սիրում էին բնությունն ու Արարատյան դաշտի պեյզաժը. շատ անգամ բարձրանում էին Նորք և նայում Արարատյան դաշտավայրին ու Արարատին: Ապագա Երևանի, այսինքն՝ այսօրվա Երևանի պատկերը հանգիստ չէր տալիս նրանց. ժամերով նստում էին մեծ ճարտարապետ Թամանյանի արվեստանոցում և զննում նոր Երևանի նոր հատակագիծը:

Ակսել Բակունցի գրադարակը

- «Մթնաձոր» պատմվածքների ժողովածու (1927)
- «Մպիտակ ձին» պատմվածքների ժողովածու (1929)
- «Սև ցեղերի սերմնացանը» պատմվածքների ժողովածու (1933)
- «Անձրևը» պատմվածքների ժողովածու (1935)
- «Կյորես» վիպակ (1936)

Բակունցը՝ արգելված

Եղիշե Չարենցի պես Ակսել Բակունցը ևս տևականորեն հալածվել է գրական հակառակորդների ու միջակությունների կողմից. նրան վերագրվել են մահացու մեղքեր, քաղաքական ծանր մեղադրանքներ, որոնց հետ ինքը որևէ կապ չուներ. իբր հակահեղափոխական է, հակախորհրդային գրող, ազգայնամուլ և այլն: Նրա ամենագեղեցիկ պատմվածքներից մեկը՝ «**Ծիրանի փողը**», հեղինակի համար դարձավ ճակատագրական. Բակունցը հիմնականում դրա համար հալածվեց ու 1937-ին գնդակահարվեց՝ անկատար թողնելով բազմաթիվ ծրագրեր: Իսկ նա ընդամենը 38 տարեկան էր: Եվ միայն 1955 թվականին արդարացվեց Ակսել Բակունցը՝ հայ արձակի

ամենատերևի վարպետներից մեկը՝ թերևս ամենից նուրբը, ազնիվն ու կապուտայան...

Ակսել Բակունցը երբեք չի գունագարդել գյուղական իրականությունը. նա կյանքի ճշմարտությունը վեր է հանել շոշափելի, շատ ազդեցիկ պատկերների և խորապես մարդկային ապրումների միջոցով: Ահա «Մայիտակ ձին» գեղեցիկ պատմվածքը, որի նյութը Առաջին աշխարհամարտի (1914-1918) տարիներին հայ գյուղաշխարհում ծավալված մի փոքրիկ, բայց խիստ տպավորիչ իրադարձություն է:

1. Քեզ դո՞ւր է գալիս նկարում պատկերված այս ձին, արդյոք նա նման է՞ մեր էպոսի հրեղեն ձիուն՝ Քուտկիկ-Չալալուն:

2. Առհասարակ դու սիրո՞ւմ ես ձիերին, երբևէ եղե՞լ ես Երևանի ձիարշավարանում, ի՞նչ զգացում է ստաջացնում ձին քո մեջ, ինչի՞ խորհրդանիշ կհամարես նրան:

Ակսել Բակունցը, լինելով բնաշխարհի զավակ, բազմաթիվ նյարդերով է կապված եղել իր եզերքին ու կենդանական աշխարհին, հատկապես ձիերին: Նա ուներ իր սեփական ձին, որին հարազատի պես է վերաբերվել և հաճախ կարոտել, երբ գործի բերումով կտրվել է նրանից կամ գտնվել մայրաքաղաքում: Ահա ինչ է նա հարցրել Գուրգեն Մահարուն իրենց առաջին իսկ հանդիպման ժամանակ.

« - Ձի ունե՞ս, - հանկարծ հարցրեց, - կամ ունեցե՞լ ես:

- Ձի՞, - հանկարծակիի եկա ես, - ո՞չ, չունեմ: Իսկ ինչո՞ւ ես հարցնում:

- Իսկ ես ունեմ: Գյուղում է: Ահա նստել, քեզ հետ զարեջուր եմ խմում և շարունակ մտածում եմ դրա մասին, զարեջուր եմ խմում, իսկ դրան զարի տվե՞լ են, ջրե՞լ են...

Ես նրան ասացի, որ, ըստ երևույթին, նա գյուղատնտեսությամբ և արձակագրությամբ զբաղվում է ի միջի այլոց, և որ նա հիմնականում... բանաստեղծ է:

- Ինչո՞ւ,- հարցրեց ծիծաղելով:

- Այդպես կարող են տխրել միայն բանաստեղծները,- պատասխանեցի ես:

- Դեպի ձին տածած մարդկային սերը իսկապես որ բանաստեղծական զգացմունք է,- հաստատեց նա՝ ամենայն լրջությամբ:

Մեր զրույցը լայնացավ, մեծացավ այդ փոքրիկ զարեջրատանը, ջերմացավ... սառը զարեջրով: Ինձ թվում էր, որ մենք տարիների ծանոթներ ենք: Խորունկ էր նա ու հմայիչ, հանդարտ ու հստակ»:

«Սպիտակ ձին» պատմվածքն արտացոլում է հայ ժողովրդի պատմության ամենադրամատիկ դրվագներից մեկը, երբ ցարական իշխանությունները պատերազմի ժամանակ խլում են հայ գյուղացու կենցաղն ինչ-որ չափով թեթևացնող ամենահավատարիմ օգնականներից մեկը՝ ձին: Շատերի համար, սակայն, ձին միայն կենցաղի անհրաժեշտ մաս չէ. նա ընկեր է կամ եղբայր, հարազատ կամ բարեկամ, անունն անգամ մարդկայնացված է:

Գլխավոր հերոսը՝ Սիմոնը, եղբոր պես է սիրում իր ձիուն՝ Յոլակին: Վերջինս գեղջկական ընտանիքի հույսն է, և ընտանիքը արցունքով է ճանապարհում իր Յոլակին. չէ՞ որ նա տիրոջը հավասար աշխատել ու պահել է տնեցիներին: Կենդանու հետ կապվածությունը, ձիու մարդկայնացումը հարազատ են ազնիվ ու արդար գյուղացու հոգեկերտվածքին և ապրելակերպին: Դրա համար է Սիմոնը հոգեկան անասելի ցավով հուսահատ փորձ անում՝ փրկելու Յոլակին: Չի հաջողեցնում. ձիուն տանում են: Այնուհետև մարդու մեջ ալիք է տալիս տանջող ցավը՝ այդ դեպքում ինչո՞ւ ցավ պատճառեց իր սիրելիին. իր վատությունը մնաց, ձին նեղացավ իրենից...

Պատմվածքը ներկայացնում է, դարբնի տղայի խոսքով ասած, աշխարհի սեն ու սպիտակը, այլ խոսքով ասած՝ արդարությունն ու անարդարությունը: Կոստանդ աղան, կաշառելով ռուս իշխանավորներին, կարողանում է փրկել իր սպիտակ հրեղեն ձին («Հրեղեն ձի սրան կասե՛ն...»):

3. Դու երբևէ լսե՞լ ես «Հրեղեն ձի» արտահայտությունը:

Սոցիալական անարդարությունը լավագույնս բացվում է Սպիտակ ձիու և Յոլակի հակադրության միջոցով: Սիմոնը չի կարողանում փրկել իր ձիուն՝ անգամ նրա մեջքը վերքոտելով: Պատմվածքում մեծ տեղ է հատկացվում խեղճ գյուղացիների հոգեկան ապրումներին՝ կապված իրենց ձիերի և դրանց կորստի արդյունքում սոցիալական խնդիրները ընթերցողի աչքերում ավելի ակնառու դարձնելու միջոցով:

Միմոնի ընտանիքի թշվառությունը երևան է գալիս պատմվածքի վերջում, երբ աղջկա՝ Շողերի՝ «Ապի՛, բա Ցոլակը...» հարցին պատումը վարողը որպես պատասխան հակադրում է «լեռնային գյուղի սառը խավարում» վրնջացող անմայր մի քուռակի ձայնը: Ճիշտ նույն կերպ հայ գյուղացին անտեր ու անմայր այդ քուռակի պես դատապարտված է անհայտ մի ճակատագրի: Այդ անհայտությունը հեղինակը հաղորդում է «սև խրճիթ» և «լեռնային գյուղի սառը խավար» արտահայտություններով:

ԴԱՍ 3 Հատվածներ Բակունցյան համարակալումներով՝ 1, 2
«Մալիտակ ձին» պատմվածքից

1. *Հեղինակն ինչպե՞ս է նկարագրում գյուղական պարզ խրճիթը:*
2. *Ինչպե՞ս էր արտահայտվում Շարմաղ բիբու հավատն Աստծու նկատմամբ, նրա համար ի՞նչ նշանակություն ունեին եկեղեցու զանգերի դողանջումներ:*
3. *Պատմվածքի սկզբնամասի՝ «Երկար ու կերկեր, իբրև արևելյան թախծոտ երգ, ձոնչում էր հին դուռը» նախադասությունն ինչո՞ւ է հանկարծ փոխվում «դուռը չերգեց երկար ու կերկեր, այլ դժգոհ վնգստաց պառավ շան նման» պատկերի. ի՞նչ պատահեց:*
4. *Ի՞նչ նշանակություն ուներ «մի հին և ազնիվ ցեղի շառավիղ» Ցոլակը Միմոնի համար:*

ԴԱՍ 4 Հատվածներ 3, 4
«Մալիտակ ձին» պատմվածքից

1. *Ինչպե՞ս են տնեցիները քաղաք ճանապարհում Ցոլակին, արձակագիրը գեղարվեստական ի՞նչ պատկերով է ներկայացնում այն պահը, երբ Միմոնը ձիուն դուրս է բերում գոմից:*
2. *Ի՞նչ եզրակացության կարելի է գալ ձիատերերի երկխոսություններից. նրանց խոսք ու զրույցից արդյոք զգացվո՞ւմ են պատերազմի բերած արհավիրքներն ու սոցիալական անարդարությունները:*
3. *Գյուղացիների սրամտությունների, կատակների խորքերում զգալի՞ են արդյոք հոգեկան անհանգստությունների ու տագնապների հետքերը. դրանք կարելի՞ է անվանել մի տեսակ վշտի ծիծաղ:*

ԴԱՍ 5 Հատվածներ 5. 6
«Մալիտակ ձին» պատմվածքից

1. Կոստանդ աղայի Սպիտակ ձիու պատկերում արդյոք զգացվո՞ւմ է նմանություն մեր առասպելական հրեղեն ձիու՝ Քուռկիկ-Ջալալու հետ:

2. Բակունցի կերտած՝ «արևմուտքի գորշ ամպերի պատվանդանից պոկված» չքնաղ տեսիլքի պես «մարմարիոնե հեծյալ» պատկերավոր արտահայտությունը ի՞նչ գուգորդման մեջ կարող էս արտահայտել: Ինչո՞ւ ԱՐԵՎՄՈՒՏՔ:

3. Երբևէ տեսել էս «Պղնձե հեծյալը» կոչվող այս նշանավոր հուշարձանը: Այն ո՞ւմ է նվիրված և որտե՞ղ է գտնվում:

4. Խեղճուկրակ և բարի Միմոնը հանկարծ ինչո՞ւ որոշեց վերքոտելով փրկել իր սիրելի ձիուն, ինչպե՞ս կվարվեիր դու նման իրավիճակում:

5. Գրողն ինչո՞ւ է Միմոնի ձեռքի չեչաքարը համեմատում մարդասպանի դաշույնի հետ:

ԴԱՍ 6

Հատվածներ 7, 8, 9

«Սպիտակ ձին» պատմվածքից

1. Պատահակա՞ն է արդյոք պատմվածքի դիպաշար մուտք գործած հեռավոր լեռների երամակից բերված կապտավուն նժույզի՝ հանուն ազատության հուսահատ մաքառումների ու վախճանի տեսարանը:

2. Ի՞նչ խորհուրդ ունի այդ պատկերը: Հնարավո՞ր է արդյոք, որ պատմվածքի վերջնամասում հիշատակվող վրնջացող անմայր քուռակը զինվորական փշալարերի վրա արնաքամ եղած նժույզի ձագուկն է:

3. Ի՞նչ ապրումներ է ունենում Միմոնը, երբ զինվորական հանձնաժողովը Ցոլակին պիտանի է համարում, և ձիատերը բաժանվում է իր սիրելիից: Ինչի՞ մեջ է նա իրեն մեղադրում:

4. Ինչպե՞ս կմեկնաբանես Սպիտակ ձիու՝ մարմարիոնե արձանի պես նորից իր պատվանդանը սլանալու և «իր անհաս բարձունքից ռամիկ գյուղերի վրա» ահ ու սարսափ մաղել պատրաստվելու պատկերը: Մի թե՛ պատեղ չէ թաքնված բուն պատմվածքի բանալին և վերնագրի խորհուրդը:

5. Ինչո՞ւ է Շարմաղ բիրին այլևս խոով Աստծու հետ և ինչո՞ւ արդեն իր «սև խրճիթի» դուռը փակեց եկեղեցու սուրբ դռանջների առջև:

Ինչպես տեսնում եք, «Սպիտակ ձին» պատմվածքը բավականին բազմաշերտ է, իսկ վերնագիրն էլ՝ իմաստաբանորեն հազեցած:

5 ամենա

- «Նրա ստեղծագործությունների վրա անհատական կնիք է դրված, այնքան թարմ են և ինքնուրույն և զգացված ամեն մի պատկեր ու արտահայտություն... Գեղեցիկ են շատ «Սպիտակ ձին», «Ծիրանի փողը», «Բրուտի տղան»: Այնքան նուրբ են հյուսված այս պատմվածքները, մանավանդ «Միրհավը», «Բրուտի տղան», այնպես նուրբ, կարծես հեքիաթ են, կարծես երազ ես տեսնում, այնպես կախարդորեն հավվում են իրար մեջ անցյալն ու ներկան, որ հուշը դառնում է ներկա, և իրական ներկան դառնում է երազ...» (**Ավետիք Իսահակյան**):
- «Մշտասևեռ, ներհուն և թախծոտ հայացքով նա ասես հավաքել էր ուզում նորածագ արևի փրկարար գործությունը և կիզել ինչ-որ անլուծելի գաղտնիքների հանգույցը: Մինչև այսօր էլ այրում են մեր հոգին սրբազան երդման պես անարատ նրա սրտաբուխ «Ծիրանի փողը», «Խոնարհ աղջիկը», «Միրհավը»... Հավերժ սիրելի և աչքերիս առջև կենդանի կանգնած Ակսելի յուրաքանչյուր բառ ու դարձվածքի մեջ մերթ մրմնջում են, մերթ երգում Հայաստան աշխարհի երկնահաս լեռներն ու անդնդախոր վիհերը, անհուն երկինքն ու արագավազ գետերը, և այդ ամենից վեհ ու պայծառ՝ Հայաստանի հրաշք արևը» (**Մարտիրոս Մարյան**):
- «Ակսել Բակունցի խոսքը միշտ հեղինակավոր էր, խոր և իմաստավից: Գեղարվեստական խոսքի արժեքի և գրողի դերի ու արժանապատվության զգացումը տիրապետող էր նրա բնավորության մեջ: Նրա լրջությունն ու ծանրախոհոթությունը ոմանց վրա այն տպավորությունն էր թողնում, թե նա ինքնամփոփ է ու ծածկամիտ, ինքնաբավ ու չմահավան: Մինչդեռ նա սրտամոտ շրջանակում պարզ էր ու սրտաբաց, գրուցասեր ու կատակաբան: Ուրևէ ուրախ դեպք կպատմեր լուրջ դեմքով, ապա հանկարծ նրա աչքերում կբռնկվեր պայծառ մի կայծ, շրթների վրա կհայտվեր ժպիտը, գլուխը կբարձրացներ, ճակատի վրայից մի կողմ կտաններ անհնազանդ մազերը և կծիծաղեր անկեղծ ու սրտանց» (**Վաղարշակ Նորենց**):
- «Լիրիկ էր ոչ միայն իր գրքում, այլև կյանքում: Մոլորություններ չուներ, եթե չհաշվենք ծխախոտը: Խմում էր առիթից առիթ և շատ

հեռու էր առիթներ որոնելուց: Երբ բարձրանում էր տրամադրությունը, «Հարություններ» չէր անում... Ամենամեծ «անկարգությունը», որ նա կարող էր թույլ տալ, դա այն էր, որ փողոցում կկռանար, կվերցնեք մի հողակոշտ և ազահաբար - կհամբուրեր

- Ոչ մի հող այսպես չի բուրում, չէ'...» (**Գուրգեն Մահարի**):

- Այս ամենի համար, օ՛, խե՛ղճ իմ բարեկամ, Ես քեզ օրհնում եմ արդ իմ անաղարտ երգով, Այս ամենի համար և քո անեզրական Տառապանքի համար, որ արդ կրկին Վեհություն է խառնում քո անորոշ երթին, Ես քեզ պարգում եմ իմ ձեռքը եղբայրական: Եվ ներբողում եմ քեզ ահա կրկին անեղծ Իմ շուրթերով, ինչպես օրեր առաջ, Երբ դու այր էիր մի անարատ, Ես ընկերն էի քո բանաստեղծ (**Եղիշե Չաբենց**):

5 ամենահայտնի ստեղծագործությունները

- «**Խոնարհ աղջիկը**»
- «**Բրուտի տղան**»
- «**Ալպիական մանուշակ**»
- «**Սպիտակ ձին**»
- «**Միրհավ**»

Ալբերտ Մակարյան

Ակսել Բակունց. «Սպիտակ ձին».

(դասավանդման մի քանի խնդիրներ)

Ամփոփում

Հողվածը նվիրված է ներկայիս 7-րդ դասարանի հայ գրականության դասագրքում տեղ գտած կոնկրետ մի թեմայի՝ Ակսել Բակունցի և նրա «Սպիտակ ձին» պատմվածքի դասավանդման մի քանի խնդիրներին:

Տեքստում առաջարկվում է դասը վարելու պատրաստի մոդել. հեղինակը նյութին կցել է նաև համապատասխան նկարներ, հուշեր, հիշատակումներ և առաջարկներ, որոնց կիրառումը է՛լ ավելի կնպաստի աշակերտի կողմից նյութի հեշտ ընկալմանը և ազդակ կդառնա Ակսել Բակունցի նաև մյուս գործերը կարդալու համար:

Հողվածագրի եզրահանգումն այն է, որ դպրոցական «Հայ գրականության» դասագրքերի մատուցվող նյութերում ազգայինի ու համամարդկայինի

հարաբերակցության մեջ ամենից առաջ անալոգիաներն պետք է գերակայեն ազգային ճակատագիրն ու հոգեբանությունը:

Альберт Макарян

**Аксель Бакунц. “Белый конь”
(некоторые вопросы преподавания)**

Резюме

Статья посвящена некоторым вопросам преподавания одной конкретной темы, помещенной в современных учебниках по армянской литературе для 7-го класса – рассказу Акселя Бакунца «Белый конь».

В тексте предлагается готовая модель ведения урока: автором приложены к материалу соответствующие иллюстрации, мемуары, упоминания и предложения, применение которых будет способствовать более легкому восприятию материала учащимися, а также послужит ключом для прочтения других произведений Акселя Бакунца.

Главным заключением автора статьи является то, что в материалах, включенных в школьные учебники по армянской литературе, в соотношении национального и общечеловеческого в обязательном порядке должны доминировать понятия «национальная судьба» и «национальная психология».

Albert Makaryan

**Aksel Bakunts: “The White Horse”
(some teaching problems)**

Summary

The article is dedicated to a precise theme that has found its place in the current textbook on Armenian literature for the 7th grade, i.e. to some teaching problems of the story by Aksel Bakunts “The White Horse”.

The text offers two ready models of conducting the lesson: the author has also attached corresponding photos, memoirs, references and suggestions the usage of which will facilitate the pupils’ easy comprehension of the text and will become a signal for reading the other works by Aksel Bakunts too.

The author of the article concludes that in the materials presented in the textbook “Armenian Literature” in the ratio of national and universal first of all the national destiny and psychology must prevail.

Խմբագրություն է ուղարկվել 11. 03. 2021թ.

Հանձնարարվել է գրախոսության 19. 03. 2021թ.

Տպագրության է հանձնարարվել 23. 03. 2021թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՍՈՒՄԱՆԱ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Գրիգորիս Աղթամարցու տաղերի լեզվառճական առանձնահատկությունները 3

ԱՆՆԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Հարանունության վրա հիմնված բառախաղերի թարգմանությունը անգլերենից հայերեն 15

ԱՆՈՒՇ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Ժարգոնը էլեկտրոնային մամուլի էջերում 26

ՄԻՐԱՆՈՒՇ ԿԵՍՈՅԱՆ

Ներակայումը արդի հայերենի բառային մակարդակում 37

ՍՅՈՒԶԱՆՆԱ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆ

Գրաբարի հնչյունափոխական իրողությունները Գրիգորիս Աղթամարցու տաղերում 50

ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՇԱՐՈՒՐՅԱՆ

Պատերազմը և անհատի հոգեբանությունը (Ստեփան Զորյան – Նորման Մեյլեր) 56

ՄԱՅԱ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Հրանտ Մաթևոսյանը՝ մամուլի էջերում 75

ՄԻՐՎԱՐԴ ԱՍՐՅԱՆ, ՌՈՒԶԱՆ ՆԵՐՄԻՍՅԱՆ

Արարումի ասքապատումը Վահագն Դավթյանի «Գինու երգը» շարքում 85

ԱՆՈՒՇ ԹԱՍԱԼՅԱՆ

Եղիշե Չարենցի «Ողջակիզվող կրակ» շարքը 91

ՀԱՍՄԻԿ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ

Գրիգոր Մազիստրոսի՝ Սյունյաց Հովհաննես արքեպիսկոպոսին ուղղված իմաստասիրական նամակները 105

ԿԱՐԵՆ ՄԱՆՈՒՉԱՐՅԱՆ

Ներսի և դրսի տարածական հարաբերությունները՝ որպես կերպարաստեղծիչ գործոններ Գուրգեն Խանջյանի «Ենթի աչքը» և «Ներսուդուրս» վեպերում 119

ՀՈՒՓՄԻՄԵ ԶԱՔԱՐՅԱՆ

Հենրիկ Էդոյանի միֆոպոետիկական արդի հայ պոետական մտքի գեղարվեստական-գաղափարական որոնումների համատեքստում 132

ՏԱԹԵՎԻԿ ԲԱԲԼՈՅԱՆ

Նիկողայոս Ադոնցը հայերի հին հավատալիքների մասին և հայերի արդիական կրոնական ծեսերը 144

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՄԻՍՈՆՅԱՆ

Պետական կառավարման ինստիտուտների ձևավորման գործընթացը ՀՀ-ում (1990-ական թթ. առաջին կես) 151

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ

ԱԼԲԵՐՏ ՄԱԿԱՐՅԱՆ

Ակսել Բակունց. «Սպիտակ ձին».
(դասավանդման մի քանի խնդիրներ) 168

ԿԱՐԻՆԵ ՊԱՊԻԿՅԱՆ, ՔՆԱՐԻԿ ԱԼՈՅԱՆ

Մանկապատանեկան գրականությունը որպես մատաղ սերնդի ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կարևոր միջոց 187

ՕՖԵԼՅԱ ՂԱԼԱՔՅԱՆ

Մանկավարժի դերն ու նշանակությունը
Վ. Պետրոսյանի «Վերջին ուսուցիչը» վիպակում 194

ԱՐՄԻՆԵ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Գոյականի հոլովի քերականական կարգի ուսուցման
մեթոդիկական հիմնական դպրոցում

202